
УДК 159.9

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,

доктор юридичних наук, доцент
перший проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ, полковник поліції
orcid.org/0000-0002-1999-9956

Сергій Сергійович БОЙЧУК,

аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ «КОРД»: ПРИНЦИПИ, СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

Розглянуто специфіку психологічної підготовки поліцей-

ських КОРД до дій в екстремальних умовах. Сутність алгоритму екстремальної психологічної підготовки полягає в моделюванні екстремальних ситуацій, створенні умов для обов'язкового вироблення поліцейськими КОРД психічних станів, сприятливих для роботи в екстремальних умовах, підвищеної або повної «включеності» в ситуацію

Ключові слова: поліцейські, КОРД, екстремальна психологічна підготовка, психічні стани, активізація психічної активності, зростаюча ступінь занурення

Підрозділи «КОРД» мають такі основні завдання та функції: здійснення заходів у сфері протидії злочинності, які пов'язані з підвищеною загрозою для життя і здоров'я поліцейських, високою ймовірністю збройного опору та передбачають, що поліцейські повинні мати високий рівень фізичної підготовленості, професійної майстерності та вміння впевнено діяти в екстремальних умовах; планування, підготовка та проведення спеціальних поліцейських операцій, спрямованих на затримання осіб, які чинять збройний опір, озброєних осіб, які погрожують застосуванням зброї та/або інших предметів чи застосовують її (їх), та інших осіб, протиправні дії яких загрожують життю і здоров'ю людей; звільнення заручників; затримання членів злочинних організацій та озброєних банд; участь в антитерористичних операціях тощо [1].

Система психологічної підготовки спрямована на вироблення психічної стійкості, рішучості, впевненості в своїх силах і знаннях, здатності діяти в складній, швидкоплинній, насиченій небезпекою і критичними ситуаціями обстановці, в умовах бойових дій, а також при проведенні оперативних заходів, затриманні і знешкодженні злочинців, припиненні групових порушень громадського порядку та звільненні заручників. Загальними психологічними завданнями навчання поліцейських спеціальних підрозділів були: вдосконалення психологічної підготовленості та майстерності, умінь і навичок, пов'язаних з використанням зброї, спеціальних засобів, бойової техніки; підвищення рівня особистої безпеки; поліпшення психологічного взаємодії між бійцями і злагодження підрозділів при проведенні службових і бойових операцій; відпрацювання психологічних прийомів управління.

В процесі екстремальної психологічної підготовки вирішувалися також наступні задачі:

- навчання швидкої адаптації до екстремальних умов;
- формування навичок вироблення грамотних тактичних рішень;
- вміння виявляти максимальну кількість достовірної інформації при спілкуванні в напруженій обстановці;
- засвоєння способів згладжування конфліктів;
- набуття навичок управління підрозділом.

При цьому застосовуються такі психологічні принципи: зростаючого занурення (поступове ускладнення поставлених в процесі навчання завдань), нерозривності процесу навчання (кожне наступне теоретичне або практичне заняття було продовженням попереднього), затребуваності навчального матеріалу для поліцейських КОРД (наочна демонстрація

необхідності досліджуваного матеріалу - показ відеофільмів про ведення бойових дій, групове обговорення практичних аспектів вивченого матеріалу з розбором можливих помилок і невдач), наближеності навчання до реальних дій (підйом по сигналу «бойова тривога», проведення нічних стрільб, комплексних тактичних навчань з відпрацюванням можливих критичних ситуацій, наближених до реальних), обкатки команди (підвищення авторитету командира, формування згуртованості в процесі проведення групових занять, з урахуванням структури і динаміки групи).

У ході навчання розбиралися питання, пов'язані з переговорною діяльністю в ситуації захоплення заручників і проведенням спеціальних операцій з їх звільнення. Відпрацьовувалися питання вербальної і невербальної взаємодії уповноважених при супроводі силових заходів в складі оперативно-бойових груп (розвідки, захоплення, прикриття, блокування), психологічні прийоми зовнішнього спостереження і особистого розшуку. Вивчалися методи встановлення психологічних контактів з джерелами оперативної інформації; форми, методи легендування і прикриття.

Структура психологічної підготовки залежить не тільки від статусу підрозділу, його цілей і завдань, а й від того, на якому її етапі перебували підрозділ і окремі його бійці. У структурі підготовки виділені рівнозначні психологічні елементи, на корекцію і регуляцію яких вона була спрямована: засвоєння екстремальних психологічних знань і умінь (когнітивна сфера), набуття екстремально-психологічних навичок (мотиваційно-операційна сфера) і контроль за регулюванням психічних станів, сприятливих для роботи в екстремальних умовах (емоційно-вольова сфера). Завдяки розвитку цих елементів, активізувалися професійні функціональні процеси поліцейських: пошукові, комунікативні, організаційні, реконструктивні, соціальні, прогностичні та регулятивні.

Безпосередня психологічна підготовка найбільшою мірою спрямована на активізацію психічної активності самого суб'єкта. Набуваючи за допомогою психологічних технологій усвідомлену активність, співробітники спеціальних підрозділів ставали здатними самостійно впливати на життєві і професійні цілі, успішність своєї професійної діяльності, власну стратегію розвитку та самореалізації, зовнішні умови екстремального середовища, слідом за чим відбувалася переоцінка власних досягнень.

Сутність та специфіка алгоритму екстремальної психологічної підготовки полягала в моделюванні екстремальних ситуацій, створенні умов для обов'язкового використання співробітниками спеціальних підрозділів психічних станів, сприятливих для роботи в екстремальних умовах, підвищеної або повної «включеності» в ситуацію, без чого досягнення успіху було би неможливим або проблематичним.

На стадії попередньої психологічної підготовки для формування індивідуальної і групової професійної компетенції застосовувалися методики: виборчої позитивної ретроспекції (самоаналіз особистого позитивного професійного досвіду і перенесення його на майбутню діяльність), ситуативно-образні тренування (уявне відтворення екстремальної ситуації, варіантів її розвитку, здійснюваних дій і емоційного фону діяльності), раціоналізація негативного досвіду; навчання прийомам психогігієнічної гімнастики, аутогенне тренування, експрес-прийоми вольової мобілізації,

способи зняття болю і втоми за допомогою точкового масажу, вплив на біологічно активні точки.

З поліцейськими відпрацьовувалися тренінги на розвиток спілкування, взаємодії і довіри: «Особливості міжособистісної взаємодії в колективі в екстремальних умовах», «Психологічні основи професійного спілкування в екстремальних умовах», «падіння з висоти», «поводир», «перевірка паспортного режиму», «огляд», «затримання», «спілкування», «без слів», «життєвий простір», «розтяжка», « бліндаж», « загальний малюнок », «коло», «снігова куля», «скеля», «підтримка» тощо. Проводилися практичні заняття з використанням трансрегуляційних вправ, спрямованих на вироблення самовладання, підвищення рівня особистого контролю, обережності, пильності, уважності в професійній діяльності.

До загальної частини попередньої психологічної підготовки співробітників КОРД були включені наступні теми:

- забезпечення особистої професійної безпеки при проведенні масових заходів, затриманні підозрюваних і злочинців, при особистому огляді та конвоюванні осіб, підозрюваних у вчиненні злочину;

- психологічний вплив ситуації «оточення», профілактика виникнення конфліктів, прояви чуйності, витримки і взаємної підтримки. Психологічна підготовка до прориву з «оточення»;

- забезпечення життєдіяльності співробітників в бойових умовах (здійснення оптимального режиму праці та відпочинку, активізація, мобілізація і відновлення сил, регуляція психічних станів перед виконанням спеціальних операцій і відпочинку);

- методи підвищення бойового духу через вивільнення гніву, використання психологічної тактики виживання в небезпечних для життя надзвичайних ситуаціях;

- психологічні особливості допиту полонених і опитування місцевих жителів;

- відпрацювання групової злагодженості і взаєморозуміння, вербальних і невербальних способів спілкування;

- регуляція психічних станів перед прийомом рукопашного бою і проходженням смуги перешкод;

- подолання смуги перешкод (вироблення професійно важливих якостей: психологічної стійкості, спритності, швидкості, рішучості, сміливості, витривалості, сили, професійного сприйняття крові, сильних шумових ефектів, криків, стогонів);

- відпрацювання реакції, психотехнік уявної перемоги і уявних дій в процесі ведення рукопашного бою;

- взаємодії в групі при здійсненні бойових стрільб по декількох рухомих мішенях, переміщенні групи під час нальоту, засідці, відпрацювання способів невербального спілкування. Освоєння психотехнік уявної перемоги і уявних дій в процесі ведення вогню;

- психологічні прийоми безпеки при здійсненні охорони тимчасового пункту дислокації. Психологічні особливості тривалого проживання в умовах обмеженого простору (намет, землянка);

- використання спеціальних засобів світло-шумового і психологічного впливу на злочинців;

- система психологічного забезпечення виживання екіпажу в умовах ізоляції (прийоми взаємної психологічної підтримки та настрою на перемену);

- освоєння навичок надання першої долікарської психологічної допомоги постраждалим співробітникам і громадянам;

- освоєння принципів навіювання та самонавіювання, застосування медитативних вправ для зняття болю при травмах і пораненнях;

- оволодіння прийомами зняття нервово-емоційного напруження після виконання професійних завдань, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї;

- керівництво та лідерство в групах, сумісність і згуртованість співробітників. Запобігання конфліктам в стандартних та екстремальних умовах;

- психолого-педагогічні аспекти впливу командирів на співробітників під час підготовки. бойових дій і відпочинку.

У спеціальній частині психологічної підготовки бійців КОРД, з урахуванням специфіки їх діяльності, були відпрацьовані теми:

- психологічні прийоми переконання і побудови взаємин у процесі переговорів зі злочинцями, які захопили заручників. Тактика схилення злочинців до відмови від збройного опору, звільнення заручників і добровільної здачі;

- психологічна сумісність співробітників з особою, що охороняється, правила поведінки при виникненні нестандартних ситуацій і способи їх усунення (переслідування, напад, виявлення вибухового пристрою, дорожньо-транспортні пригоди, хвороба);

- психологічні аспекти залучення громадян до негласної співпраці (потреба виговоритися, дати на кого-небудь інформацію);

- тактика проведення розвідувальних бесід в екстремальних умовах;

- способи вербування;

- встановлення професійного спілкування, соціальної взаємодії в емоційно-напружених ситуаціях;

- відпрацювання елементів техніки мовного і невербального спілкування, активного слухання та отримання цільової інформації;

- оцінка людей в процесі спілкування за зовнішніми і внутрішніми ознаками і використання цієї оцінки для психологічного впливу на суб'єкт зацікавленості.

Для спеціальних підрозділів КОРД- підготовка до дій в екстремальних умовах є безальтернативним і необхідним компонентом. Тому на всіх етапах професійної (службової, бойової та фізичної), попередньої і безпосередньої, підготовки співробітників спеціальних підрозділів психологічна підготовка є невід'ємною складовою.

Список бібліографічних посилань

1. Положення про підрозділи поліції особливого призначення «Корпус оперативно-раптової дії» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1436-18#Text>

The specificity of psychological training of police officers of the KORD for actions in extreme conditions is considered. The essence of

the method of extreme psychological training lies in the modeling of extreme situations, the creation of conditions for the mandatory development of mental states by the police officers of the KORD, favorable for work in extreme conditions, increased or complete "involvement" in the situation

Key words: *police officers, KORD, extreme psychological training, mental states, activation of mental activity, increasing degree of immersion*
